

До спеціалізованої вченої ради ДФ 35.051.184
Львівського національного університету
імені Івана Франка
79000, м. Львів, вул. Університетська, 1

ВІДГУК ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА

кандидата юридичних наук, асистента кафедри
міжнародного права та порівняльного правознавства
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

ГНАТЮК ТЕТЯНИ МИКОЛАЇВНИ

на дисертацію **Островського Андрія Михайловича**
«Цивільно-правове регулювання договору постачання
енергетичних ресурсів через приєднану мережу»,
подану на здобуття ступеня доктора філософії
з галузі знань 08 Право за спеціальністю 081 Право

Актуальність обраної теми дисертаційної роботи. Сьогодення людства неможливо уявити без використання електричної енергії яка є необхідною умовою його існування. Фактично кожен аспект буття окремих осіб або їх об'єднань пов'язаний зі споживанням електричної енергії.

В умовах європейської інтеграції, яка є основою міжнародної політики України розвиток ринку електричної енергії в Україні на сьогодні не повною мірою відповідає загальноєвропейським стандартам Європейського Союзу. Станом на сьогодні особливої уваги набули проблеми стабільного і безперебійного постачання енергетичних ресурсів, захист прав споживачів при відключенні від мережі, а також ряд інших проблем вирішення яких залежить не тільки від застосування комплексу організаційно-економічних заходів, але й від вдосконалення існуючого правового регулювання.

Актуальність обраної теми зумовлена необхідністю дослідити договірні відносини у сфері постачання енергетичних ресурсів через приєднану мережу в контексті новелізації нормативно-правового регулювання цих відносин. Попри затвердження Закону України «Про ринок електричної енергії», який є базовим нормативно-правовим актом в регулювання правовідносин у сфері постачання енергетичних ресурсів через приєднану мережу. Разом з тим, він не забезпечує баланс між публічними та приватними інтересами у даній сфері, що і призводить

до конфліктів між енергопостачальними організаціями та споживачами енергії. Висока колізійність та відсутність узгодженості у правовому регулюванні призвела до низки проблем правового характеру, розв'язання яких в науково-теоретичному аспекті та правозастосовній практиці сприятиме упорядкуванню цих правовідносин.

А отже, існує потреба у покращенні нормативного регулювання правовідносин, що виникають при постачанні енергетичних ресурсів через приєднану мережу. Такі правовідносини регулюються за допомогою договорів постачання енергетичних ресурсів через приєднану мережу між споживачами енергії та енергопостачальниками.

І саме дослідження договору постачання енергетичних ресурсів через приєднану мережу, як джерела врегулювання зазначених правовідносин робить дисертаційне дослідження Островського А.М., важливим в контексті теоретичного та правозастосовного значення.

Ступінь обґрунтованості, достовірність та новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертаційній роботі. Дисертація А. М. Островського характеризується системно-структурним підходом до предмета дослідження. Автор аргументовано сформулював мету та завдання дисертаційного дослідження. Останнє дало можливість комплексно розкрити суть дисертаційної роботи та дійти висновків із ознаками наукової новизни. Положення представленої до захисту дисертації характеризуються обґрунтованістю і підтверджуються аналізом теоретичних джерел та матеріалів судової практики.

Представлена дисертація є науковим дослідженням цивільно-правового регулювання договору постачання енергетичних ресурсів через приєднану мережу. Здобувачем було сформульовано мету, завдання та обґрунтовано висновки, яким притаманні ознаки новизни. Мета дослідження полягала у формуванні теоретичних положень, спрямованих на вдосконалення цивільно-правового регулювання договору постачання енергетичних ресурсів через приєднану мережу та практичних рекомендацій з удосконалення законодавства України у сфері постачання енергетичних ресурсів через приєднану мережу на основі аналізу правозастосувальної практики. Відповідно до поставленої мети були сформульовані такі основні завдання: дослідити специфіку предмету договору постачання енергетичних ресурсів через приєднану мережу; сформулювати поняття та охарактеризувати правову природу договору постачання енергетичних ресурсів через приєднану мережу; надати цивільно-правову характеристику договору постачання енергетичних ресурсів через приєднану мережу і проаналізувати

особливості такого договору; проаналізувати зміст договору постачання енергетичних ресурсів через приєднану мережу і запропонувати пропозиції щодо вдосконалення його правового регулювання; проаналізувати порядок укладення, виконання та припинення договору постачання енергетичних ресурсів через приєднану мережу та обґрунтувати висновки щодо вдосконалення механізму правового регулювання; обґрунтувати пропозиції, спрямовані на вдосконалення чинних нормативно-правових актів у сфері постачання енергетичних ресурсів через приєднану мережу.

Наукове дослідження було здійснено на основі комплексного та системного підходів, а також характеризується достатньо високим рівнем наукових узагальнень. При підготовці дисертаційного дослідження використані поряд із діалектичним спеціальні методи: системно-історичного аналізу, порівняльний, метод тлумачення правових норм, формально-юридичний, теоретичного моделювання, узагальнення, аналізу та синтезу тощо.

Предметом дослідження у дисертаційній роботі Островського А.М. в комплексі визначено цивільно-правове регулювання договору постачання енергетичних ресурсів через приєднану мережу.

На основі цього, теоретичний та емпіричний матеріал у роботі подано на належному рівні, що безпосередньо впливає на достовірність пропонованих автором положень, рекомендацій та зроблених висновків у ході здійсненого дослідження. Вищенаведене дає підстави для висновку про оригінальність та наукову новизну дисертаційної роботи.

Структура дисертації. Структура дисертації зумовлена її метою та завданнями. Дисертація складається із переліку умовних позначень вступу, трьох розділів, восьми підрозділів, списку використаних джерел та додатків.

Дисертаційна робота спрямована на вирішення наукових і практичних завдань в сфері постачання енергетичних ресурсів через приєднану мережу. Дисертація є одним з перших досліджень у якому проведено комплексний аналіз теоретичних та практичних проблем реалізації договору постачання енергетичних ресурсів через приєднану мережу у сфері постачання енергетичних ресурсів через приєднану мережу. Результатом дисертаційного дослідження є обґрунтування пропозицій та рекомендацій, спрямованих на удосконалення правового регулювання у коментованій сфері суспільних відносин.

У розділі I «Загальнотеоретична характеристика договірних відносин у сфері постачання енергетичних ресурсів через приєднану мережу» досліджено джерельну базу регулювання постачання енергетичних ресурсів через приєднану мережу,

з'ясовано моделі функціонування ринку енергетичних ресурсів та її реформуванні з врахуванням правового досвіду країн Європейського Союзу.

Розділ II «Договір як цивільно-правова форма постачання енергетичних ресурсів через приєднану мережу» присвячений аналізу правової природи договору постачання енергетичних ресурсів через приєднану мережу, виокремлено істотні умови договору постачання енергетичних ресурсів через приєднану мережу, правового режиму енергії, як об'єкта цивільних прав, а також прав та обов'язків сторін договору постачання енергетичних ресурсів через приєднану мережу. Енергію слід визнати специфічним об'єктом цивільного права, оскільки вона має специфічні властивості. Оскільки енергія як об'єкт широко задіяна в цивільному обороті та є предметом багатьох договорів.

У розділі III «Динаміка договору постачання енергетичних ресурсів через приєднану мережу» аналізу порядку укладення договору постачання енергетичних ресурсів через приєднану мережу і виконання та припинення, а також цивільно-правової відповідальності за порушення умов договору постачання енергетичних ресурсів через приєднану мережу.

Договір постачання енергетичних ресурсів через приєднану мережу відноситься до договорів приєднання та публічних договорів.

Процес укладення договору постачання енергетичних ресурсів через приєднану мережу передбачає декілька етапів: звернення заявника з пропозицією укладення договору; надання постачальником заявнику проект договору; перевірка проекту договору та внесення до нього своїх зауважень та пропозицій; узгодження та укладення проекту договору сторонами у письмовий формі.

Правові норми, що регулюють договірні відносини, мають включати ефективний механізм примусу для забезпечення виконання зобов'язань учасниками, а у випадку порушень – передбачати застосування відповідних санкцій.

Повнота викладу основних результатів дисертації в опублікованих працях.

Основні висновки та положення дисертаційної роботи відображено в 9 наукових публікаціях, серед яких 3 у наукових фахових виданнях України, а також 5 тез доповідей на конференціях.

Оцінка змісту дисертації та відповідність вимогам академічної доброчесності.

Аналіз змісту опублікованої анотації підтверджує її відповідність основним положенням, що викладені у тексті дисертації. Анотацію на текст дисертації

оформлено відповідно до вимог, встановлених МОН України. З аналізу тексту дисертації вбачається дотримання здобувачем вимог академічної доброчесності. Дисертація А.М. Островського містить належні посилання на використані ним джерела інформації, автором дотримано вимоги норм законодавства про авторське право, подано повну і достовірну інформацію про результати наукової діяльності, а також використані методики дослідження. У представленій до захисту дисертації не виявлено ознак академічного плагіату, самоплагіату, фабрикації, фальсифікації та інших порушень, що могли б поставити під сумнів самостійний характер виконаного дослідження.

Низка положень дисертації, які характеризуються новизною, заслуговують підтримки. Автор обґрунтовує та пропонує авторське визначення договору постачання енергетичних ресурсів через приєднану мережу, під яким слід розуміти наступне: за договором постачання енергетичних ресурсів (електроенергія, теплова енергія) через приєднану мережу одна сторона (постачальник) зобов'язується передавати другій стороні (споживачеві) енергетичні ресурси, а споживач зобов'язується оплачувати вартість прийнятих енергетичних ресурсів тільки через приєднану мережу та дотримуватись передбаченого договором режиму її використання, а також забезпечити справність та безпечну експлуатацію обладнання (с. 121-122).

Заслуговує уваги позиція, що договір постачання енергетичних ресурсів через приєднану мережу слід визнати самостійним, особливим видом договору в системі цивільно-правових договорів. Ця позиція ґрунтується на тому, що договір постачання енергетичних ресурсів через приєднану мережу відрізняється такими істотними особливостями, які в сукупності створюють якісну відмінність його не лише від договору купівлі-продажу чи договору поставки, а й від договору підряду та інших цивільно-правових договорів, маючи свої специфічні, притаманні тільки йому ознаки, договір постачання енергетичних ресурсів через приєднану мережу потребує формулювання чітких цивільно-правових механізмів для реалізації змін в законодавстві, які б відповідали вимогам сучасної системи енергозабезпечення, сучасним вимогам стандартів Європейського Союзу та призвели б до формування ефективних юридичних механізмів оптимізації договірних відносин у цій сфері (с. 91-92).

Запропоновано удосконалити процедуру дострокового розірвання договору постачання енергетичних ресурсів через приєднану мережу. Автор виокремлює такі підстави для розірвання договору постачання енергетичних ресурсів через приєднану мережу можуть бути, а саме:

- з ініціативи споживача у разі:
 - неправомірного припинення постачання енергетичних ресурсів;
 - постачання енергетичних ресурсів з недотриманням гарантованих стандартів якості, більше двох разів;
- з ініціативи енергопостачальника у разі:
 - несплати за спожиту енергію понад обумовлений договором строк;
 - не виконання протоколу комісії з розгляду актів про порушення (с. 177).

Слушною є пропозиція про доповнення преамбули Закону України «Про ринок електричної енергії» поняттям «відносини пов'язані зі зберіганням електричної енергії» (с. 42).

Автор концептуально розглядає енергію як самостійний об'єкт цивільного права, а саме: абстрактну (безтілесну) річ з численними унікальними особливостями, до якої застосовуються положення Цивільного кодексу України, що стосуються права власності. Для цього аналізує різні позиції щодо визнання енергії річчю (товаром), яка є об'єктом права власності та яку можна купити або продати (с. 78, 81).

Водночас, в дисертації аналізується, що положення та договірні конструкції договору постачання енергетичних ресурсів через приєднану мережу можуть застосовуватися до всіх правовідносин, що виникають при постачанні енергетичних та інших ресурсів з врахування особливостей їх предмету та методу передачі – приєднаної мережі. Проведений аналіз має значення для встановлення меж застосування такої договірної конструкції.

Слід схвально оцінити висновки автора щодо розуміння суті понять «збитки», «шкода», в правовідносинах з постачання енергетичних ресурсів через приєднану мережу. Суб'єктами цивільно-правової відповідальності можуть бути як постачальники енергетичних ресурсів через приєднану мережу так і споживачі. Заслуговують уваги пропозиції дисертанта щодо внесення доповнень і редакційних змін до низки статей ЦК України та Закону України «Про ринок електричної енергії» (с. 170-174).

Теоретичне та практичне значення результатів дисертаційної роботи.

Теоретичне та практичне значення отриманих результатів дослідження полягає у тому, що вони можуть бути використані: у науково-дослідній діяльності при подальшому дослідженні проблеми правової природи, укладення, виконання або розірвання договору постачання енергетичних ресурсів через приєднану мережу; у правозастосовній діяльності при постачанні енергетичних ресурсів через

приєднану мережу. Результати дисертаційного дослідження можуть використовуватися при викладанні навчальних дисциплін «Цивільне право України» та спецкурсу «Договірне право».

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертаційної роботи.

Загалом, позитивно оцінюючи виконану наукову роботу, вважаю за доцільне зауважити, що дослідження містить положення, оцінки, висновки, пропозиції та рекомендації, які відображають спірні теоретичні позиції або суб'єктивне сприйняття їх автором, що спонукає до дискусії, а саме:

1. Запропоноване автором доповнення статті 1 Закону України «Про ринок електричної енергії» поняттям «Система зберігання енергії» під якою слід розуміти: «Система зберігання енергії – це інтегрована технічна система, яка забезпечує здатність ефективно збирати, конвертувати та утримувати енергію в різних формах з метою подальшого використання відповідно до потреб споживачів та вимог системи електропостачання» потребує додаткової аргументації (с. 42).

2. Пропозиція про необхідність доповнення Закон України «Про ринок електричної енергії» наступним обов'язком постачальника: «забезпечити реальний облік витрачених енергетичних ресурсів споживачем шляхом зняття показників з приладів обліку споживання електричної енергії, в тому числі за допомогою ІТ-технологій» видається недостатньо обґрунтованим та потребує додаткової аргументації (с. 99).

3. На с. 135 дисертаційної роботи автор вказує на наявність технічної складової укладення договору постачання енергетичних ресурсів через приєднану мережу, що є ще однією особливістю, яка виокремлює його як самостійний вид договору, тому вбачається доцільним подальше обґрунтування такого висновку в контексті практичного значення у відносинах з постачання енергетичних ресурсів через приєднану мережу.

4. Дисертант слушно звертає увагу на право споживача на зміну постачальника та припинення договору у зв'язку зі зміною постачальника без застосування додаткових фінансових зобов'язань, відповідно додаткової аргументації потребує розуміння умов дострокового розірвання договору у зв'язку зі зміною постачальника.

Водночас, висловлені зауваження не впливають на теоретичну та практичну цінність концептуальних положень дисертації А.М. Островського, оскільки у своїй більшості стосуються дискусійних проблем, не применшують належного рівня проведеного дослідження, яке заслуговує позитивної оцінки. Дисертація є самостійною, завершеною науковою роботою та містить наукові обґрунтовані

теоретичні результати проведених здобувачем досліджень, які мають істотне наукове значення, що свідчить про особистий внесок дисертанта у науку цивільного права.

Загальний висновок. Враховуючи наведене, можна дійти висновку, що дисертаційна робота Андрія Михайловича Островського на тему: «Цивільно-правове регулювання договору постачання енергетичних ресурсів через приєднану мережу» відповідає галузі знань 08 «Право» спеціальності 081 «Право» та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261, Вимогам до оформлення дисертації, затверджених наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40 та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами від 21.03.2022 р. № 341 та від 19.05.2023 р. № 502), а її автор, Островський Андрій Михайлович, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Офіційний опонент:

**кандидат юридичних наук,
асистент кафедри міжнародного
права та порівняльного правознавства
Чернівецького національного
університету імені Юрія Федьковича**

Тетяна ГНАТЮК